

Visszhang a gyepüről

A magyar nemzet – általunk értelmezett fogalmában – él. Széttagolva és részben szétszóródva is. Nem kell tehát föltámasztani poraiból. Nem erről van szó. De arról igen, hogy szerte a világ és a történelem végtelen térségein, körülményeiktől függően, kis és nagy nemzetek szüntenek és szünnék meg élni, s ezért a magyar nemzet életerejét van okunk tudatosan óvni és táplálni.

Újvidék – Budapest. Az otthon és az itthon így, együtt lélektanilag, sőt tudatilag is összetettebb a látszathál, de ez számomra mégsem bonyolult jelenség. Mert (noha a Délvidéken születtem, s megszakítás nélkül ott éltem hetvenkét évet) gyerekkorom óta sohasem éreztem magam „jugoszlávnak”, sem anyaországi értelemben vett „magyarnak”. Csak magyarnak, valamint jugoszláv állampolgárnak. Illetve – amíg éppen a másik oldalon húzódott az államhatár, s másodsorra tavaly óta – magyar állampolgárnak. Pedig szerettem a szülőföldemet, és csak a horgosi tanyavilágot (abban a ma már nem is létező Ágoston-sort) tekintem annak, főleg álmaimban. Lényegében így gondolkodhattak erről a szüleim és a nagyszüleim is, azaz a többlettel, hogy ők – soha nem költözödé – magyar állampolgárként kezdték az életüket ugyanott.

Nemzeti azonosságtudatom azért alakulhatott így, mert minden fölmenőm Magyarországon született, magyar volt az anyanyelve, és mert családom három tagja (köztük a bátyám) magyar katonaként halt meg Magyarorszáért. Noha ennek az államnak egyik kései közjogi méltósága láthatólag nem tudja, hogy a magyar népnek mit is jelenthet a nemzet fogalma; s nyilván még kevésbé tudhatja, hogy a magyarságot (azaz a nemzetet) István király előtt is, azóta is *emberek* alkották, és csak azok. Nos, ezzel a magyarságtudattal éppúgy élhattünk volna akár Kecskeméten, Kassán vagy Buenos Airesben is. (Miként személyesen is lett szerencsém megismerni ilyen kecskeméti, kassai, Buenos Aires-i vagy marosvásárhelyi, ungvári, Ohio állambeli magyar embert.)

Innen eredhet az a késztetésem, hogy a milliók számára megrázó esemény első évfordulóján az otthon maradtak és a lélekben továbbra is meglehetősen hontala-

nok nagy részének nevében megpróbáljam megfogalmazni a 2004. december 5-ei anya- és magyarországi népszavazás visszhangját.

*

Nemzetben gondolkodó honfitársaink a határ mindkét oldalán jól tudják, hogy a tavaly megbuktatott népszavazáson – a hatalom elriasztó ügyeskedése ellenére is – az anyaország többsége *igen-nel* szavazott, de a voksolás kimenetelében a hatalmi megfélemlítés és megtévesztés bizonyult győztesnek. Nem a távol maradók nem létező voksának a beírt *nem*-ekhez való odaszámításával (mert hogyha a szavazásban való részvétel megtagadása vagy elmulasztása ezt a fajta „szavazást” is jelenthetné, akkor Magyarország ma nem lenne az unióban), hanem a két-harmadnyi *igen* szavazatot megkövetelő kritérium által.

A fontos döntéshez ez a szigorú föltétel is bizonyára meglett volna, hogyha a szavazókat előzőleg hónapokon át nem ijesztik el hamis tájékoztatással. Pedig a „kinti” nemzeti magyarság panasza és igénye nem anyagi természetű. Amit Magyarországtól anyagiakban kaptak és kapnak, a valóban nemzetben gondolkodók annak a kis hányadát sem követelnék odakint. Magyarigazolványnál és kettős állampolgárságnál ugyanis komolyabb és emberibb dologról volt és van szó.

A nemzet fogalma kétirányú kohézió alapszik: itt a részeknek és az egésznek a távlati érdeke csak akkor lehet erkölcsileg jogos, ha a két érdek azonos. Amíg ezt (a határ mindkét oldalán) föl nem fogja a nemzet hivatott és legitím képviselőinek többsége, addig nem számíthatunk arra, hogy közöttünk életképes összefogás jöhet létre. Szerintünk a nemzetnek most nem bosszúra – sem számonkérésre – lenne szüksége, hanem sokkal többre: történelmi érvényű, tartós okulásra.

*

Kirekesztettségünk keserű ténye miatt és a magunkra hagyatottságunk okozta mindennapi kínok közepette nekünk meg kellett tanulnunk őrizni és féltetni anyanyelvünket és nemzeti öntudatunkat, mialatt az anyaországi magyarság – melyet történelmünknek ebben a szakaszában

tengernyi egyéb veszteség és gyötrellem ért – a trianoni döntésnek a határon kívül rekedt nemzetrészeket sújtó következményeiből semmit nem élt át (nem is élhetett), s igazából szinte semmit nem is tudhat róla mindmáig. (Miként ez fordítva is nagyon igaz.)

Itt, ahol (a Bach-korszaktól kezdve máig) magyarnak sohasem kellett harcolnia saját anyanyelvűségéért (iskolában, utcán, médiában, bíróságon, kórházi ágyon, házasságkötési esküvőjén, identitásának megvallásakor, gyerekének nevéért, de néha még álmában is), itt – a szörnyen hosszú diktatúra alatt is – a törzsmagyarság zöme nem is sejtette, hogy az éltető, ezerágú és mély gyökerű anyanyelvűség öneki magának mit ér. Sőt nagyobb részt arra sem igen gondolhatott, hogy mindez létezik, nemhogy elveszitheti. Noha szabadságát, biztonságát, méltóságát maga is elveszítette, sokadszorra is.

Az anyaország törzsmagyarsága (mégannyi jóakarát és önzetlen áldozatvállalás mellett is) hogyan érthetné meg tehát azoknak a sorsát, akikről ideát a hosszú, tudatdeformáló közelmúltban zömmel csak az a viszonylag szűk réteg vélt meglátni valamit, mely – turistaként a tengerre sietve – útközben esetleg megállt benzinért, vinjakért vagy rizses csokoládéért?! Nemzettudatuknak azonban egyetlen betűjét sem igazolta a kék tenger élvezete után elejtett „együtt érző” sóhaj a fiúmei kikötőben: „Ez is a mienk volt!” (Buzgó janicsárok minket nem kisebb szorgalommal „neveltek” az anyaországiak – és önmagunk – ellen.)

Megértéssel és megértésre számot tartva szeretnék emlékeztetni: tavaly decemberben nem a tékozló fiú kopogtatott visszatérhetéséért. Trianon nem erről szól, hanem hogy fölsőbb parancsra ugyan, de az anyaország hagyta el gyerekeit, és húzódott a számára kijelölt szűkebb határok mögé. Sőt évtizedeken át többnyire szófogadóan hallgatott a kirekesztett milliókról, mintha azok nem is lettek volna – sem jelenben, sem múltban.

Identitásuk kétoldali kétségbe vonása közepette is, méltatlan anyanyelvi diszkrimináltságukban is, a kint hagyott és kirekesztett – s nyomban degradált – nemzetrészek ismerhették föl igazán és érthették meg nemcsak azt, hogy Trianon miért bizonyult igazságtalannak, miért lett tragikus, és a hírhedt döntés eleve miért volt (enyhén szólva is) súlyos tévedés, hanem azt a paradoxont is, hogy a Kárpát-medencében bizonyos nagy változás elkerülhetetlen volt. A magyar tragédiával egyidejűleg ugyanis százvezrek, sőt emberek milliói nyerték el anyanyelvűségük jogos kiteljesedését, s ezt immár anyaországukban.

*

Az anyanyelvűségi katasztrófában, az önkényes többségi viszonyok közepette, de nem kevésbé a máig tartó

nyelvi elszigeteltségben és diszkrimináltságban anyanyelvi készségünk megrekedt, pangott, szegényedett és romlott. A magyar anyanyelvűek száma és aránya évről évre rohamosan csökkent. Ezalatt – még ha viszolyogva is a helyzeti kényszertől – sokan megtanultak aránylag jól használni a román, a szlovák, a szerb, a horvát, a szlovén vagy az ukrán nyelvet. És (ha e „nyelvtanfolyam” megalázó volta miatt mondani nem szoktuk is) a helyszínen élve nyilván mi tudhatjuk legjobban, hogy ezek a nyelvek szintén nagyszerűek: szintén igazán szépek és szintén gazdagok. Sőt azt is jobbára csak mi tapasztalhattuk (valóban közvetlenül), hogy akinek többségi az anyanyelve, az e nyelvek bármelyikén nemcsak „fehér európaiként”, azaz felsőbbrendű fölénytel és megalázó bizalmatlansággal tudott és tud szólni vagy írni, hanem sajátjai körében gyöngéd szeretettel is vagy szellemes humorral, játékos öngúnyjal, mint ahogyan a magyarság szerencsésebb része szól és ír anyanyelvén. Nem akarva is megtanultuk hitelesebben tudni: a világon egyik nyelv sem kevésbé szép bármelyiknél, amikor az anyanyelv.

Szeretni viszont – többségi nyelvet, világnyelvet vagy bármit s bárkit is – nem akarát vagy parancs kérdése, netán illemé vagy lojalitásé. A természet törvénye szerint az óriási nyájban anyajuh és báránya keresik és megtalálják egymást. Hatalmas érzés ez! Míg erőnkől futotta, általában be is bizonyítottuk, hogy anyanyelvünket – a nemzetben megtartót – akarjuk vagy szeretnénk óvni és ápolni. Mert nincs és nem lehet számunkra „szebbik” nyelv, sem legszebb. De legdrágább és legfontosabb azért a nyelvek között is van: általában minden embernek az anyanyelve.

*

Az évforduló táján (bárhogyan voksoltak is 2004 decemberében a legitim állampolgárok) megértő szándékkal hívjuk föl az általános figyelmet: jóllehet minket sújtott az irányított, sőt parancsolt voksolásmód, de az irányított voksolókat alázza meg.

Azt azonban elvárnánk nemzetársainktól – bármelyik oldalra sodródniak is még a jövőben –, hogy ha anyanyelvi és nemzeti megmaradásunkhoz nem tudnak vagy esetleg nem is akarnak támogatást nyújtani: legalább ne akadályozzanak bennünket az önvédelemben. Például ne igyekezzenek bennünket „átsegíteni” arra a túloldalra, melyet több mint nyolc évtizede elkerülni szeretnénk. S ugyanezért annak skandalását lehetőleg hagyják már abba, hogy „a határon túliak maradjanak otthon!” Nemzeti elmúlásunk helyszínének megválasztását – hogyha odáig kell jutnunk – bízzák ránk; ehhez emberi jogunk van!

Ugyanakkor megpróbálhatnák fékezni azt a nem hatástalan, de felelőtlen hazai reklám- és propagandafolyama-

tot, hogy az anyaországi orvosokat, tudósokat és a fiatal tehetségeket hányiszorta jobb életfeltételek várják, ha elhagyják szülőföldjüket, és Amerikában vagy más idegen országban dolgoznak vagy tanulnak. Mert az anyaországban (ha a vidéket még ide számíthatjuk) például ma is szakorvoshiány van. Az anyaország kellő magyar értelmiség nélkül maradhat, s ez a már meg is indult folyamat jobban veszélyezteti anyanyelvi és nemzeti megmaradásunkat, immár az egész nemzetét, mint tíz-tizenöt évvel ezelőtt „veszélyeztethette volna” az otthon maradtakét az, amikor a határon túli magyar fiatalok (akárhányan is!) anyanyelvükön, azaz magyarországi egyetemeken reméltek és szerettek volna tanulni. Az egyetlen módon ahhoz, hogy megtarthassák identitásukat, és hogy ezáltal anyanyelvében életképes magyar értelmiséget kaphasson a határon túli magyarság.

A tavalyi népszavazás körüli szenvedélyes „igyekeztek” szinte egyértelművé tették: akik a határon túliaknak az új gyepű szerepet kitalálták, úgy tűnik, már jó ideje nem mitőlünk, kirekesztettektől féltik Magyarországot, sem a Kárpát-medence „békéjét”, hanem attól ijedtek meg, hogy a határon túliakkal fölerősödve az anyaország netán még meg fog maradni.

*

Valamikor az elmúlt szeszélyes, esős nyár derekán (immár több mint másfél évtizeddel a rendszerváltásnak nevezett és vélt fordulat után) a magyar tévében az egyik pártelnök azt ígérte, hogy pártjában majd napirendre tűzik annak megvitatását és megfogalmazását, hogy hogyan is kellene a mának megfelelően értelmezni ezt a szót: nemzet, illetve azt a fogalmat, melyet annyira másképp nevez meg (vagy hallgat el) Magyarország lakosságának egyik fele.

Nem csoda tehát, hogy elbukott az a népszavazás, melyen valójában – annyi hallgatás, megtagadás és mellébeszélés után – a nemzet egységének egyfajta elismerése lett volna a tét. Az illetékesek azzal igyekeztek ezt a fejleményt előidézni, hogy megfélemlítvén és megtévesztvén a választókat, mindenekelőtt a hivatott párttag-ságot szólították föl: a *nem*-re tegyék az *x*-et, vagy pedig ne is menjenek el szavazni!

Az említett „szófejtő” és „nyelvújító” ígéret mellett még számos bizonyítékot találunk arra, hogy felelős magyar

politikusok – bárhogyan szóltak is időnként – nem tekintették és nem tekintik nemzetrésznek a lecsatolt és kívül hagyott magyarságot. Sokan. Ezért is lenne indokolt – és bizonyára nemcsak a magyar végek érdekében – már az első évforduló táján és alkalmával elgondolkodnunk alábbi szomorú meggyőződésünkön.

Nemzeti megmaradásunkat ugyanis eddig sem csak az utódállamok bizalmatlansága vagy meg nem értése nehezítette, hanem – a hosszú diktatúra hagyatékaként – a magyar közélet egy szűkebb rétegének nemzetietlenségét és nemzetellenességet szervesen tartalmazó szemlélete és magatartása. (Még ha nagyrészt nem tudatosan is!) Pl. tizenöt évvel a diktatúra megszűnte után nemcsak kitagadják a nemzetnek egyébként is kirekesztett részeit s nem kevésbé a nagyvilágba és a hontalanságba taszított emigráns magyarokat, hanem a belpolitikában, a „magyar–magyar”-nak kódolt nemzeti kapcsolatokban, de magas szintű nyilatkozatokban közvetlenül is tapasztalhatjuk: mást értenek nemzetet és nemzeti hovatartozáson. Anyanyelvi és nemzeti identitásunk megtarthatásában mi odaát szüntelenül nagyobb éberségre kényszerülünk és kényszerülünk. (Nem érdemünk ez, hanem sorunk, melyet nem magunk idéztünk elő.)

Tudjuk és érezzük viszont azt is, hogy a peremmagyarság fölláldozásával nem lehet megállítani a nemzeti elszivatagosodást. A trianoni országhatáron sem. Ma a magyar népnek – sok más kis nemzethez hasonlóan – nem gyepűre lenne szüksége, és nem területben való egyoldalú szemléletre, hanem emberekben gondolkodó összefogásra. Okosan és önzetlenül kellene összefognunk, mégpedig az egész magyar nép zömének érdekében, akik hosszabb távon is akarják vagy szeretnék megtartani a magyar nyelvközösség és a magyar nemzet egységét és életképességét. Természetesen, „kedvezmények” nélkül, de végre a trianoni diszkrimináltságnak családhoz, azaz nemzethez méltó enyhítésével. Ha idejében megszűnik gyepű lenni a mostani gyepű, vagyis ha – a szomszéd népek és etnikumok azonos érdekeinek érintése nélkül – az elcsatolt közösségrészeket idejében tesszük egy élő szervezetként öntudatra ébredt nemzet szerves részévé, a nemzeti elszivatagosodás gyűrűje remélhetőleg nem szűkül tovább, a nemzeti elmúlás fékezhetősége pedig jelentősen megnövekszik.

A főnti írás szűkebb változata – Két szavazás között címen – megjelent Budapesten, 2005. december 1-jén a *Heti Válaszban* (Látóköri: III–IV.).